

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Кафедра трудових ресурсів і підприємництва

06-05-128М

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять та самостійного вивчення
навчальної дисципліни

«Соціально-економічна безпека»

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Бізнес-аналітика» та
освітньо-науковою програмою «Управління персоналом та
економіка праці» спеціальності 051 «Економіка»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою з якості ННІЕМ
Протокол № 5 від 21.02.2023 р.

Рівне – 2023

Методичні рекомендації для проведення практичних занять та самостійного вивчення дисципліни «Соціально-економічна безпека» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Бізнес-аналітика» та освітньо-науковою програмою «Управління персоналом та економіка праці» спеціальності 051 «Економіка» денної та заочної форм навчання. [Електронне видання] / Юрчик Г. М. – Рівне : НУВГП, 2023. – 35 с.

Укладач: Юрчик Г. М., к.е.н., доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

Відповідальний за випуск: Міщук Г. Ю., д.е.н., професор, завідувач кафедри трудових ресурсів і підприємництва

Керівники ОПП

Мазур Н. О., Рощик І. А

Зміст

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	3
2. ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	4
3. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ.....	32
4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	34

© Юрчик Г. М., 2023

© НУВГП, 2023

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальна дисципліна «Соціально-економічна безпека» належить до переліку вибіркових дисциплін циклу професійної підготовки магістрів за освітньо-професійною програмою «Бізнес-аналітика» та спрямована на формування у студентів системи компетентностей в сфері формування, оцінювання, моніторингу та гарантування соціально-економічної безпеки на макро- та мезо- рівнях, а також на рівні підприємства.

Метою вивчення дисципліни «Соціально-економічна безпека» є формування у здобувачів системи теоретичних знань щодо розуміння сутності, складових та індикаторів соціально-економічної безпеки на різних рівнях, а також практичних навиків її аналітичного оцінювання, виявлення ризиків та реалізації проєктних рішень.

Предметом навчальної дисципліни «Соціально-економічна безпека» є процес формування, моніторингу та регулювання соціально-економічної безпекою на різних ієрархічних рівнях.

Основними завданнями навчальної дисципліни є засвоєння здобувачами знань про теоретичні основи соціально-економічної безпеки держави, регіонів та підприємства, оволодіння вміннями і навичками щодо її моніторингу та регулювання.

За результатами вивчення дисципліни студенти матимуть наступні компетенції (вміння):

Загальні компетентності

ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

Спеціальні компетентності

СК1. Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для обґрунтування стратегії розвитку економічних суб'єктів та пов'язаних з цим управлінських рішень.

СК3. Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки.

СК4. Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, методи та прийоми дослідження економічних та соціальних процесів, адекватні встановленим потребам дослідження.

СК5. Здатність визначати ключові тренди соціально-економічного та людського розвитку.

СК6. Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси.

СК9. Здатність застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проєктів у соціально-економічній сфері.

СК10. Здатність до розробки сценаріїв і стратегій розвитку соціально-економічних систем.

Кінцеві результати вивчення дисципліни «Соціально-економічна безпека» будуть представлені переліком таких програмних результатів навчання:

РН1. Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем.

РН2. Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.

РН8. Збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань.

РН9. Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень.

РН11. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів.

РН14. Розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ 1

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Тема 1. Економічна безпека як складова національної безпеки: сутність, складові та загрози

Теоретико-правові засади національної та економічної безпеки держави. Об'єкти та суб'єкти економічної безпеки. Рівні економічної безпеки. Основні складові економічної безпеки держави. Загрози економічній безпеці України: внутрішні та зовнішні. Національні ризики. Національна методика оцінювання економічної безпеки держави.

Тести для самоперевірки:

1. Відповідно до піраміди потреб Маслоу потреба в безпеці....

- належить до вторинних потреб
- належить до психологічних потреб
- не належить до групи людських потреб
- належить до базових (первинних) потреб
- належить до третинних потреб

2. Ступінь (рівень) захищеності від негативного впливу внутрішніх та (або) зовнішніх чинників - це (за найбільш загального підходу):

- а) соціальний захист
 - б) безпека
 - в) небезпека
 - г) ризик
 - д) загроза
3. Об'єктивна можливість негативного впливу на певне явище, систему, механізм, соціальний організм, внаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, що призведе до занепаду, кризового стану – це:
- а) соціальний захист
 - б) безпека
 - в) небезпека
 - г) страх
 - д) дискомфорт
4. Об'єктами національної безпеки є:
- а) населення, суспільство, держава
 - б) Президент України
 - в) Кабінет Міністрів України
 - г) органи місцевої влади
 - д) Верховна Рада України
5. Суб'єктами національної безпеки прямої дії в Україні є:
- а) населення
 - б) Верховна Рада України
 - в) суспільство
 - г) громадянин
 - д) держава
6. Як співвідносяться між собою поняття національної та економічної безпеки держави?
- а) вони не пов'язані
 - б) національна безпека є складовою економічної безпеки
 - в) економічна безпека є єдиною складовою національної безпеки
 - г) економічна безпека є складовою національної безпеки поряд з такими складовими як військова, політична, екологічна, інформаційна, інтелектуальна безпека
 - д) це синонімічні поняття (одне і те ж)
7. Стан економіки на різних рівнях, при якому забезпечується стійке економічне зростання, ефективне використання ресурсів, задоволення економічних потреб та захист економічних інтересів суб'єктів економічної діяльності – це:
- а) національна безпека
 - б) економічна безпека
 - в) соціальна безпека
 - г) глобальна безпека
 - д) індивідуальна безпека

8. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України економічна безпека – це:

- а) стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання
- б) стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу
- в) захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, охорони освіти та науки та інших сферах суспільного життя
- г) економічний стан суб'єкта господарювання, який дає йому змогу отримувати позитивний фінансовий результат та вчасно покривати свої зобов'язання перед іншими економічними агентами
- д) об'єктивна можливість негативного впливу на певне явище, систему, механізм, соціальний організм, внаслідок чого йому може бути заподіяна шкода, що призведе до занепаду, кризового стану

9. Яка з нижче наведених категорій передбачає власність українського народу на своє національне багатство, на основі якої уповноважені ним органи влади самостійно здійснюють регулювання економіки та зовнішньоекономічної діяльності в інтересах переважної більшості населення:

- а) економічний суверенітет
- б) економічний протекціонізм
- в) економічний патерналізм
- г) економічний лібералізм
- д) економічний монополізм

10. Стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни – це:

- а) соціальна безпека
- б) економічна безпека
- в) національна безпека
- г) глобальна безпека
- д) демографічна безпека

11. Забезпечення економічної безпеки регіону та галузі відповідає такому її рівню:

- а) мегарівень
- б) макрорівень
- в) мезорівень
- г) мікрорівень
- д) індивідуальний рівень

12. Забезпечення економічної безпеки підприємства відповідає такому її рівню:

- а) мегарівень
- б) макрорівень
- в) мезорівень
- г) мікрорівень
- д) індивідуальний рівень

Творче завдання:

1. Які загрози національній безпеці на сьогоднішній день існують в Україні? Обґрунтуйте власну позицію.

2. Які виклики економічній безпеці ви вбачаєте як пересічний громадянин України? Обґрунтуйте власну позицію.

Тема 2. Макроекономічна та виробнича безпека як складові економічної безпеки держави

Сутність макроекономічної та виробничої безпеки держави. Індикатори вимірювання та загрози макроекономічній та виробничій безпеці держави. Макроекономічна динаміка розвитку України, стан промислового комплексу України, тип відтворення в системі моніторингу макроекономічної та виробничої безпеки держави.

Тести для самоперевірки:

1. Яка складова економічної безпеки орієнтована на збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій, стійкість економіки до внутрішніх та зовнішніх дестабілізуючих факторів та здатність до економічного розвитку:

- а) макроекономічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) демографічна безпека
- г) соціальна безпека
- д) інноваційно-інвестиційна безпека

2. Яка складова економічної безпеки орієнтована на забезпечення максимально ефективного використання наявних виробничих потужностей у країні, їх модернізацію та розширене відтворення, зростання рівня інноваційності виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки:

- а) макроекономічна безпека
 - б) виробнича безпека
 - в) демографічна безпека
 - г) соціальна безпека
 - д) інноваційно-інвестиційна безпека
3. Макроекономічна безпека як складова економічної безпеки НЕ передбачає:
- а) економічне зростання, яке забезпечується через підвищення ефективності виробництва із застосуванням досягнень науки і техніки
 - б) забезпечення робочими місцями усього населення
 - в) стабільний рівень цін
 - г) стабільний курс національної валюти та позитивне сальдо платіжного балансу
 - д) падіння реального ВВП
4. Стан макроекономічної безпеки як складової економічної безпеки оцінюється на основі такого індикатора:
- а) рівень тінізації економіки (% до ВВП)
 - б) рівень заборгованості по заробітній платі
 - в) обсяг зовнішнього боргу (% до ВВП)
 - г) рівень зайнятості
 - д) рівень реальної заробітної плати
5. Стан макроекономічної безпеки як складової економічної безпеки оцінюється на основі такого індикатора:
- а) рівень інфляції (індекс споживчих цін)
 - б) сальдо міграції
 - в) обсяг зовнішнього боргу (% до ВВП)
 - г) рівень інвестиційної активності
 - д) рівень реальної заробітної плати
6. Стан макроекономічної безпеки як складової економічної безпеки оцінюється на основі такого індикатора:
- а) сальдо платіжного балансу
 - б) обсяг зовнішнього боргу (% до ВВП)
 - в) рівень безробіття
 - г) трудомісткість промислового виробництва
 - д) частка високотехнологічної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції
7. До загроз макроекономічній безпеки України НЕ належить:
- а) економічна криза / циклічність економічного розвитку
 - б) монополізація ключових секторів національної економіки
 - в) значний рівень тінізації економіки
 - г) значний обсяг контрабанди
 - д) низький рівень фізичного та морального зносу основних засобів у промисловості
8. Виробнича безпека як складова економічної безпеки НЕ передбачає:

- а) максимально ефективне використання наявних виробничих потужностей у країні
 - б) модернізація виробничих потужностей
 - в) розширене відтворення виробництва
 - г) зростання рівня інноваційності виробництва
 - д) просте або звужене відтворення виробництва
9. Виробнича безпека як складова економічної безпеки НЕ передбачає:
- а) максимально ефективне використання наявних виробничих потужностей у країні
 - б) модернізація виробничих потужностей
 - в) підвищення конкурентоспроможності економіки держави
 - г) зростання рівня інноваційності виробництва
 - д) зростання трудомісткості виробництва
10. Рівень виробничої безпеки як складової економічної безпеки оцінюється на основі такого індикатора:
- а) сальдо поточного рахунку платіжного балансу України (% до ВВП)
 - б) рівень безробіття
 - в) рівень «тінізації» економіки (% до ВВП)
 - г) трудомісткість промислового виробництва
 - д) зайнятість населення в неформальному секторі економіки, відсотків до загальної чисельності зайнятих
11. Який рівень тінізації економіки вважається критичним при оцінюванні економічної безпеки відповідно до національної методики?
- а) 30% б) 25% в) 20% г) 15% д) 50%
12. Який рівень безробіття вважається критичним при оцінюванні економічної безпеки відповідно до національної методики?
- а) 9% б) 15% в) 5% г) 13% д) 20%
13. Який рівень інфляції (споживчих цін) вважається критичним при оцінюванні економічної безпеки відповідно до національної методики?
- а) 12% б) 15% в) 5% г) 13% д) 20%
14. Який рівень зайнятості населення і неформальному секторі вважається критичним при оцінюванні економічної безпеки відповідно до національної методики?
- а) 25% б) 15% в) 50% г) 75% д) 20%

Практичні завдання:

1. Спираючись на статистичні дані, оцініть рівень макроекономічної безпеки в Україні відповідно до національної методики. Які загрози (небезпеки) існують у відповідній сфері?

2. Спираючись на статистичні дані, оцініть рівень виробничої безпеки в Україні відповідно до національної методики. Які загрози (небезпеки) існують у відповідній сфері?

3. Обґрунтуйте власне бачення можливих напрямів подолання (зменшення) виявлених загроз макроекономічній та виробничій безпеці в Україні.

Тема 3. Зовнішньоекономічна та інноваційно-інвестиційна як складові економічної безпеки держави

Сутність та пріоритети зовнішньоекономічної та інноваційно-інвестиційної безпеки держави. Зовнішньоекономічна діяльність держави: стан та індикатори безпеки, відповідність національним інтересам. Експортна, імпортна безпека, безпека у сфері міжнародного руху капіталу та трудової міграції. Інвестиційна привабливість та інвестиційний клімат в Україні: індикатори оцінювання рівня безпеки.

Тести для самоперевірки:

1. Зовнішньоекономічна безпека – це такий стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує:
 - а) мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці
 - б) додатній природний та міграційний приріст населення
 - в) відсутність імпорту з одночасною максимізацією експорту
 - г) збільшення імпортозалежності держави
 - д) максимізацію боргових зобов'язань держави перед зовнішніми кредиторами
2. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України для оцінювання зовнішньоекономічної безпеки використовується такий індикатор:
 - а) коефіцієнт покриття експортом імпорту, разів
 - б) рівень реальної заробітної плати
 - в) рівень інфляції
 - г) зайнятість населення у неформальному секторі економіки
 - д) валове нагромадження основного капіталу, відсотків ВВП
3. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України для оцінювання зовнішньоекономічної безпеки використовується такий індикатор:
 - а) відношення вартості нововведених основних засобів до обсягу капітальних інвестицій, відсотків
 - б) відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до ВВП, відсотків
 - в) питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств, відсотків
 - г) рівень довготривалого безробіття
 - д) частка імпорту у внутрішньому споживанні країни, відсотків

4. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України для оцінювання зовнішньоекономічної безпеки використовується такий індикатор:

- а) рівень зношеності основних засобів у промисловості
- б) частка витрат на продукти харчування в сукупних витратах домогосподарств
- в) питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств, відсотків
- г) сальдо поточного рахунку платіжного балансу України, відсотків ВВП
- д) питома вага сировинного та низького ступеня переробки експорту промисловості в загальному обсязі експорту товарів, відсотків

5. До загроз зовнішньоекономічної безпеці в Україні НЕ належить:

- а) витіснення імпоротною продукцією з внутрішнього ринку національних виробників
- б) зниження валютних резервів держави та ліквідності вітчизняних підприємств
- в) зростання негативного сальдо зовнішньої торгівлі (експорт сировини та імпорт товарів з високою доданою вартістю)
- г) висока собівартість продукції національних виробників і втрата нею конкурентоспроможності
- д) зростання позитивного сальдо зовнішньої торгівлі (експорт суттєво перевищує імпорт)

6. До загроз зовнішньоекономічної безпеці в Україні НЕ належить:

- а) витіснення імпортною продукцією з внутрішнього ринку національних виробників
- б) суттєве зростання валютних резервів держави та ліквідності вітчизняних підприємств
- в) торговельні санкції на продукцію національних виробників
- г) негативний імідж держави у світі
- д) можливі військові конфлікти та суттєве загострення конкурентної боротьби

7. Інвестиційно-інноваційна безпека – це стан економічного середовища в державі, що НЕ передбачає:

- а) стимулювання вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні
- б) розвиток високотехнологічного виробництва
- в) інтеграцію науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності виробництва
- г) створення продукції з високою часткою доданої вартості
- д) сировинну орієнтацію експорту

8. До загроз інноваційно-інвестиційній безпеці в Україні НЕ відносять:

- а) високі інвестиційні ризики
- б) політична нестабільність

- в) недосконала законодавчо-нормативна база
 - г) обмеженість доступних фінансових коштів
 - д) висока ефективність антимонопольної політики та механізмів державного регулювання природних монополій, що сприяє створенню конкурентного середовища в економіці
9. До загроз інноваційно-інвестиційній безпеці в Україні НЕ відносять:
- а) критична залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків, низькі темпи розширення внутрішнього ринку
 - б) зниження рівня «інтелектуалізації» експорту і зростання імпортозалежності країни від наукоємних товарів
 - в) неналежна податкова політика держави, яка не сприяє зростанню інноваційної активності підприємств
 - г) слабкий розвиток інноваційної інфраструктури та низький рівень трансферу технологій
 - д) високий рівень фінансування НДДКР, що призводить до залучення наукових кадрів та розвитку інтелектуальної власності
10. Показник відкритості економіки як індикатор зовнішньоекономічної безпеки держави розраховується як:
- а) відношення суми експорту та імпорту в доларах США до ВВП (%)
 - б) відношення суми експорту в доларах США до ВВП (%)
 - в) відношення суми імпорту в доларах США до ВВП (%)
 - г) різниця між сумою експорту та імпорту в доларах США
 - д) відношення між сумою імпорту та експорту в доларах США
11. Коефіцієнт покриття експортом імпорту як індикатор зовнішньоекономічної безпеки держави розраховується як:
- а) відношення суми експорту та імпорту в доларах США до ВВП (%)
 - б) відношення суми експорту в доларах США до імпорту в доларах США
 - в) відношення суми імпорту в доларах США до експорту в доларах США
 - г) різниця між сумою експорту та імпорту в доларах США
 - д) різниця між сумою імпорту та експорту в доларах США
12. Який рівень відкритості економіки вважається критичним при оцінюванні зовнішньоекономічної безпеки відповідно до національної методики?
- а) 100% б) 80% в) 50% г) 75% д) 20%
13. Яка частка провідної країни-партнера в загальному обсязі експорту товарів вважається критичною при оцінюванні зовнішньоекономічної безпеки відповідно до національної методики?
- а) 50% б) 25% в) 100% г) 30% д) 10%
14. Яка частка провідної країни-партнера в загальному обсязі імпорту товарів вважається критичною при оцінюванні зовнішньоекономічної безпеки відповідно до національної методики?
- а) 50% б) 25% в) 100% г) 30% д) 10%
15. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України для оцінювання інноваційно-інвестиційної

безпеки використовується такий індикатор:

- а) рівень зношеності основних засобів у промисловості
- б) частка витрат на продукти харчування в сукупних витратах домогосподарств
- в) питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств, відсотків
- г) сальдо поточного рахунку платіжного балансу України, відсотків до ВВП
- д) питома вага сировинного та низького ступеня переробки експорту промисловості в загальному обсязі експорту товарів, відсотків

Практичні завдання:

1. Спираючись на статистичні дані, оцініть рівень зовнішньоекономічної безпеки в Україні відповідно до національної методики. Які загрози (небезпеки) існують у відповідній сфері?

2. Спираючись на статистичні дані, оцініть рівень інноваційно-інвестиційної безпеки в Україні відповідно до національної методики. Які загрози (небезпеки) існують у відповідній сфері?

3. Обґрунтуйте власне бачення можливих напрямів подолання (зменшення) виявлених загроз у зовнішньоекономічній та інноваційно-інвестиційній безпеці в Україні.

Тема 4. Соціальна та демографічна безпека в системі економічної безпеки держави

Сутність, загрози та пріоритети соціальної та демографічної безпеки держави. Складові та індикатори демографічної та соціальної безпеки (відповідно до національної методики). Демографічні виклики в Україні. Рівень життя та бідності населення в Україні в системі забезпечення її соціальної безпеки.

Тести для самоперевірки:

1. До загроз демографічній безпеці в Україні НЕ відносять:

- а) старіння населення, регресивна вікова структура населення
- б) високий рівень смертності (в т.ч. – передчасної)
- в) депопуляція
- г) позитивний природний приріст населення
- д) низька середня очікувана тривалість життя порівняно з розвиненими державами

2. До загроз демографічній безпеці в Україні НЕ відносять:

- а) прогресивна вікова структура населення
- б) високий рівень смертності (в т.ч. – передчасної)
- в) депопуляція
- г) міграційні втрати населення
- д) низька середня очікувана тривалість життя порівняно з розвиненими державами

3. До пріоритетів державної політики щодо забезпечення демографічної безпеки НЕ відносять:
- а) забезпечення економічних передумов уповільнення процесів депопуляції на основі підвищення рівня життя населення
 - б) формування настанов на здоровий спосіб життя
 - в) регулювання міграційних процесів в напрямі подолання кількісних і якісних міграційних втрат
 - г) підвищення рівня народжуваності та розвиток сім'ї
 - д) підвищення пенсійного віку для зменшення кількості пенсіонерів
4. До зовнішніх чинників соціальної безпеки належать:
- а) власний спосіб життя
 - б) самозбереження та самозахист
 - в) власна відповідальність за своє (та своєї родини) життя
 - г) саморозвиток
 - д) стабільність суспільно-політичного і соціально-економічного стану в державі
5. До загроз соціальній безпеці в Україні НЕ відносять:
- а) поширеність бідності
 - б) поширення безробіття
 - в) зростання недоступності здобуття освіти
 - г) погіршення здоров'я та можливості його охорони
 - д) високі соціальні стандарти (прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата та пенсія)
6. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України для оцінювання демографічної безпеки НЕ використовується такий індикатор:
- а) очікувана тривалість життя при народженні, років
 - б) коефіцієнт дитячої смертності (померлих дітей віком до одного року на 1 тис. народжених живими)
 - в) коефіцієнт природного приросту (на 1 тис. осіб наявного населення)
 - г) демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне, %
 - д) співвідношення загальних доходів 10 відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів), разів
7. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України для оцінювання демографічної безпеки використовується такий індикатор:
- а) чисельність ВІЛ-інфікованих осіб з діагнозом, що встановлений уперше в житті, осіб на 100 тис. осіб населення
 - б) рівень зайнятості населення у віці 15 - 70 років, відсотків населення відповідної вікової групи
 - в) обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, відсотків ВВП

- г) частка населення похилого віку в загальній чисельності населення (станом на кінець звітнього періоду), відсотків
- д) сума несплаченої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень) звітнього року, відсотків
8. Показник демографічного навантаження непрацездатного населення на працездатне (%) визначається як:
- а) $(\text{чисельність населення у віці, молодшому та старшому за працездатний, осіб}) / (\text{чисельність населення у працездатному віці, осіб}) \times 100$
- б) $(\text{чисельність населення у віці, молодшому та старшому за працездатний, осіб}) / (\text{загальна чисельність населення, осіб}) \times 100$
- в) $(\text{чисельність населення у віці, молодшому та старшому за працездатний, осіб}) / (\text{загальна чисельність економічно активного населення, осіб}) \times 100$
- г) $(\text{чисельність населення у віці молодшому за працездатний, осіб}) / (\text{чисельність населення у віці старшому за працездатний, осіб}) \times 100$
- д) $(\text{чисельність населення у віці старшому за працездатний, осіб}) / (\text{чисельність населення у віці молодшому за працездатний, осіб}) \times 100$
9. Яка частка витрат на продукти харчування в сукупних витратах домогосподарств вважається критичною при оцінюванні соціальної безпеки відповідно до національної методики?
- а) 50% б) 25% в) 100% г) 30% д) 20%
10. Яка частка бюджетних видатків на охорону здоров'я вважається критичною при оцінюванні соціальної безпеки відповідно до національної методики?
- а) 3% б) 25% в) 15% г) 5% д) 20%
11. Яка частка бюджетних видатків на освіту вважається критичною при оцінюванні соціальної безпеки відповідно до національної методики?
- а) 25% б) 15% в) 7% г) 5% д) 20%
12. Який рівень бідності (частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими 75 відсотків медіанного рівня загальних доходів) вважається критичною при оцінюванні соціальної безпеки відповідно до національної методики?
- а) 25% б) 15% в) 30% г) 5% д) 20%

Практичні завдання:

1. Спираючись на статистичні дані, оцініть рівень демографічної безпеки в Україні відповідно до національної методики. Які загрози (небезпеки) існують у відповідній сфері?
2. Порівняйте демографічні загрози України з державами ЄС.
3. Спираючись на статистичні дані, оцініть рівень соціальної безпеки в Україні відповідно до національної методики. Які загрози (небезпеки) існують у відповідній сфері?
4. Порівняйте загрози в соціальній сфері в Україні та ЄС (в частині показників бідності).
5. Обґрунтуйте власне бачення можливих напрямів подолання

(зменшення) виявлених загроз у демографічній та соціальній безпеці в Україні.

Тема 5. Роль і місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки держави

Сутність, пріоритети та складові фінансової безпеки держави. Банківська безпека. Бюджетна безпека. Боргова безпека. Безпека небанківського фінансового сектору. Валютна безпека. Грошово-кредитна безпека. Моніторинг та оцінювання фінансової безпеки України.

Тести для самоперевірки:

1. Фінансова безпека – це стан фінансової безпеки держави, що НЕ передбачає:
 - а) створення умов для соціально-економічного розвитку
 - б) стійкість до фінансових шоків
 - в) збереження цілісності фінансової системи держави
 - г) забезпечення фінансової стабільності
 - д) підтримання купівельної спроможності населення на рівні не нижчому ніж рівень інфляції
2. Яка з нижче вказаних складових фінансової безпеки спрямована на таке курсоутворення, яке характеризується високою довірою суспільства до національної грошової одиниці, її стійкістю, створює оптимальні умови для поступального розвитку національної економіки:
 - а) боргова безпека
 - б) грошово-кредитна безпека
 - в) валютна безпека
 - г) безпека небанківського фінансового сектору
 - д) банківська безпека
3. Яка з нижче вказаних складових фінансової безпеки спрямована на забезпечення всіх суб'єктів національної економіки якісними та доступними кредитними ресурсами в обсягах і на умовах, сприятливих для досягнення економічного зростання національної економіки:
 - а) боргова безпека
 - б) грошово-кредитна безпека
 - в) валютна безпека
 - г) безпека небанківського фінансового сектору
 - д) банківська безпека
4. Яка з нижче вказаних складових фінансової безпеки спрямована на забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції:
 - а) боргова безпека
 - б) грошово-кредитна безпека
 - в) бюджетна безпека

- г) безпека небанківського фінансового сектору
 - д) банківська безпека
5. Яка з нижче вказаних складових фінансової безпеки спрямована на забезпечення такого рівня розвитку фондового та страхового ринків, що дає змогу повною мірою задовольняти потреби суспільства в зазначених фінансових інструментах і послугах:
- а) боргова безпека
 - б) грошово-кредитна безпека
 - в) безпека небанківського фінансового сектору
 - г) валютна безпека
 - д) банківська безпека
6. Яка з нижче вказаних складових фінансової безпеки спрямована на забезпечення такого рівня внутрішньої та зовнішньої заборгованості (з урахуванням вартості її обслуговування і ефективності їх використання), оптимального співвідношення між ними, достатнього для задоволення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує суверенітету держави та її фінансовій системі:
- а) боргова безпека
 - б) грошово-кредитна безпека
 - в) безпека небанківського фінансового сектору
 - г) валютна безпека
 - д) банківська безпека
7. Такий індикатор банківської безпеки як частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків (у %) має такий рівень критичного рівня небезпеки:
- а) 30% б) 60% в) 25% г) 40% д) 50%
8. До індикаторів бюджетної безпеки як складової фінансової безпеки належить:
- а) рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відсотків
 - б) відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %
 - в) рівень тінізації національної економіки, % до ВВП
 - г) співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %
 - д) частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %
9. Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету (%) є індикатором такої складової фінансової безпеки:
- а) бюджетна безпека
 - б) боргова безпека
 - в) валютна безпека
 - г) безпека небанківського фінансового сектору
 - д) грошово-кредитна безпека

10. Такий індикатор бюджетної безпеки як відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП (у %) має такий критичний рівень безпеки:
а) 20% б) 30% в) 10% г) 45% д) 50%
11. Такий індикатор бюджетної безпеки як відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету (у %) має такий критичний рівень безпеки:
а) 10% б) 20% в) 16% г) 45% д) 50%
12. Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП (у %) як індикатор боргової безпеки має такий критичний рівень безпеки:
а) 10% б) 20% в) 60% г) 45% д) 50%
13. Стан безпеки небанківського фінансового сектору як складової фінансової безпеки оцінюється за таким індикатором:
а) частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя), %
б) співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %
в) частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %
г) рівень капіталізації банківської системи, %
д) середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %
14. До індикаторів валютної безпеки як складової фінансової безпеки належить:
а) відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %
б) відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %
в) сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млрд. доларів США
г) середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %
д) рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відсотків
15. Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США (середній за період) є індикатором для оцінювання рівня фінансової безпеки за такою складовою:
а) бюджетна безпека
б) боргова безпека
в) валютна безпека
г) безпека небанківського фінансового сектору
д) грошово-кредитна безпека
16. Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів (у %) як індикатор валютної безпеки має такий критичний рівень безпеки
а) 25% б) 50% в) 40% г) 80% д) 60%
17. Стан грошово-кредитної безпеки як складової фінансової безпеки

оцінюється за таким індикатором:

- а) рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями в національній валюті, відносно індексу споживчих цін, %
- б) сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млрд. доларів США
- в) індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США (середній за період)
- г) співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %
- д) середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %

Практичні завдання:

1. Спираючись на статистичні дані, оцініть рівень фінансової безпеки в Україні відповідно до національної методики. Які загрози (небезпеки) існують у відповідній сфері?

2. Порівняйте загрози України у фінансовій сфері з державами ЄС.

3. Обґрунтуйте власне бачення можливих напрямів подолання (зменшення) виявлених загроз у фінансовій безпеці в Україні.

Тема 6. Продовольча та енергетична безпека в системі економічної безпеки держави

Сутність, загрози та пріоритети продовольчої та енергетичної безпеки держави. Індикатори оцінювання та фактори продовольчої та енергетичної безпеки. Характеристика стану та складових механізму забезпечення продовольчої та енергетичної безпеки держави.

Тести для самоперевірки:

1. Гарантування для всіх людей постійної фізичної та економічної доступності безпечних продуктів харчування з метою підтримання їх активної та здорової життєдіяльності передбачає така складова економічної безпеки як:

- а) соціальна безпека
- б) продовольча безпека
- в) фінансова безпека
- г) харчова безпека
- д) виробнича безпека

2. Стала можливість доступу громадянина до харчових продуктів та/або організації харчування, є основою для забезпечення:

- а) фізичної доступності харчових продуктів
- б) економічної доступності харчових продуктів
- в) збалансованості харчування
- г) достатності споживання відповідного продукту харчування визначеним нормам споживання
- д) прожиткового мінімуму

3. Стала можливість придбання усіма соціальними і демографічними групами населення в місцевих умовах основних харчових продуктів та/або організації харчування належної якості за сформованими цінами, в обсягах і асортименті, які відповідають рекомендованим нормам споживання НЕ передбачає:

- а) фізичної доступності харчових продуктів
- б) економічної доступності харчових продуктів
- в) збалансованості харчування
- г) достатності споживання відповідного продукту харчування визначеним нормам споживання
- д) дефіциту харчових продуктів та фінансової неспроможності їх придбання

4. Енергетична безпека - це стан енергозабезпечення економіки держави, що НЕ передбачає:

- а) наявності на енергетичному ринку достатньої кількості виробників та постачальників енергії
- б) доступність енергетичних ресурсів
- в) диференційованість енергетичних ресурсів
- г) екологічність енергетичних ресурсів
- д) монополізацію сфери енергопостачання

5. До внутрішніх факторів енергетичної безпеки держави належить:

- а) спекуляції в засобах масової інформації, що є негативним проявом сучасного глобалізованого світу (штучне створення паніки, що веде до дестабілізації енергетичних ринків)
- б) зосередження основних запасів енергетичних ресурсів в політично нестабільних регіонах, зонах військових конфліктів
- в) несприятлива кон'юнктура ринку енергетичних ресурсів
- г) загроза терористичних актів на енергетичних об'єктах, у т.ч. на територіях країн, що здійснюють транзитне транспортування енергетичних ресурсів
- д) незадовільний технічний стан ПЕК та рівень енергоефективності економіки держави

6. До зовнішніх факторів енергетичної безпеки держави належить:

- а) спекуляції в засобах масової інформації, що є негативним проявом сучасного глобалізованого світу (штучне створення паніки, що веде до дестабілізації енергетичних ринків)
- б) незадовільний технічний стан ПЕК та рівень ефективності енергетичного господарства держави
- в) висока аварійність на об'єктах ПЕК держави
- г) сформована система енергопостачання передбачає монопольне становище одного суб'єкта
- д) низький рівень забезпеченості країни власними енергетичними ресурсами

7. Відповідно до Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України для оцінювання продовольчої безпеки НЕ використовується такий індикатор:

- а) виробництво зерна на одну особу на рік, тонн
- б) рівень запасів зернових культур, відсотків до споживання
- в) співвідношення обсягів виробництва та споживання молока та молочних продуктів на одну особу, відсотків
- г) обсяг імпорту товарів та послуг, млн. дол.
- д) добова калорійність харчування людини, тис. ккал

8. Яка добова калорійність харчування людини вважається критичною при оцінюванні продовольчої безпеки відповідно до національної методики?

- а) 3500 кКал
- б) 3000 кКал
- в) 2250 кКал
- г) 2000 кКал
- д) 2500 кКал

Практичні завдання:

1. Спираючись на статистичні дані, оцініть рівень продовольчої безпеки в Україні відповідно до національної методики. Які загрози (небезпеки) існують у відповідній сфері?

2. Обґрунтуйте власне бачення можливих напрямів подолання (зменшення) виявлених загроз у продовольчій безпеці в Україні.

3. Спираючись на статистичні дані, оцініть рівень енергетичної безпеки в Україні відповідно до національної методики. Які загрози (небезпеки) існують у відповідній сфері?

4. Обґрунтуйте власне бачення можливих напрямів подолання (зменшення) виявлених загроз у енергетичній безпеці в Україні.

МОДУЛЬ 2

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Тема 7. Сутність, складові та загрози соціальної та економічної безпеки підприємства

Сутність економічної та соціальної безпеки підприємства. Цілі та детермінанти економічної безпеки підприємства. Класифікація загроз підприємницької діяльності. Складові економічної безпеки підприємства (фінансова, інформаційна, техніко-технологічна, виробнича, інноваційна, соціальна, правова, екологічна безпека).

Тести для самоперевірки:

1. Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання погроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому – це:

- а) соціально-економічна безпека підприємства

- б) економічна безпека регіону
 - в) національна соціально-економічна безпека
 - г) глобальна соціально-економічна безпека
 - д) комерційна безпека підприємства
2. До основних функціональних цілей економічної безпеки підприємства НЕ належать:
- а) забезпечення високої фінансової ефективності, фінансової стійкості та незалежності підприємства
 - б) забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу підприємства
 - в) досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу
 - г) забезпечення постійності персоналу (відсутність прийому та звільнення персоналу)
 - д) забезпечення захисту інформації, комерційної таємниці
3. Об'єктом економічної безпеки НЕ є:
- а) майно та ресурси підприємства
 - б) персонал підприємства
 - в) різноманітні види діяльності підприємства
 - г) продукція і послуги, що поставляються організацією споживачам
 - д) економічні інтереси підприємства
4. Суб'єктами економічної безпеки підприємства є:
- а) майно та ресурси підприємства
 - б) персонал підприємства
 - в) різноманітні види діяльності підприємства
 - г) продукція і послуги, що поставляються організацією споживачам
 - д) підрозділи підприємства
5. До внутрішніх суб'єктів економічної безпеки підприємства належить:
- а) майно та ресурси підприємства
 - б) персонал підприємства
 - в) різноманітні види діяльності підприємства
 - г) продукція і послуги, що поставляються організацією споживачам
 - д) юридичний відділ, фінансова служба підприємства
6. До внутрішніх чинників та загроз діяльності підприємства НЕ належить:
- а) непрофесійність керівництва підприємства
 - б) низький рівень кваліфікації працівників
 - в) неефективне планування діяльності
 - г) низький рівень мотивації працівників
 - д) зміна законодавства, що впливає на умови господарської діяльності
7. До внутрішніх чинників та загроз діяльності підприємства належить:
- а) макроекономічні потрясіння (кризи, порушення виробничих зв'язків, інфляція, втрата ринків сировини, матеріалів, енергоносіїв, товарів)
 - б) низький рівень кваліфікації працівників

- в) нерозвиненість інфраструктури ринку
 - г) протиправні дії конкурентів, їх прагнення оволодіти контрольним пакетом акцій
 - д) макроекономічні потрясіння (кризи, порушення виробничих зв'язків, інфляція, втрата ринків сировини, матеріалів, енергоносіїв, товарів)
8. До внутрішніх чинників та загроз діяльності підприємства належить:
- а) макроекономічні потрясіння (кризи, порушення виробничих зв'язків, інфляція, втрата ринків сировини, матеріалів, енергоносіїв, товарів)
 - б) неузгодженість стратегічних цілей і задач підприємства та його підрозділів
 - в) нерозвиненість інфраструктури ринку
 - г) протиправні дії конкурентів, їх прагнення оволодіти контрольним пакетом акцій
 - д) макроекономічні потрясіння (кризи, порушення виробничих зв'язків, інфляція, втрата ринків сировини, матеріалів, енергоносіїв, товарів)
9. Джерелами зовнішніх загроз та небезпек підприємства є:
- а) конкуренти
 - б) керівники підприємства
 - в) працівники підприємства
 - г) акціонери підприємства
 - д) власники підприємства
10. Джерелами внутрішніх загроз та небезпек підприємства є:
- а) конкуренти
 - б) кримінальні структури
 - в) контролюючі органи державної влади
 - г) правоохоронні органи
 - д) власники підприємства

Творче завдання:

1. Оберіть будь-який відомий для вас суб'єкт господарювання (бажано той, на якому ви проходили практику чи на базі якого плануєте писати кваліфікаційну роботу) та проаналізуйте які внутрішні та зовнішні загрози постають в його бізнес-діяльності? Яким чином керівництво суб'єкта господарювання реагує на ці виклики?

Тема 8. Система економічної безпеки підприємства

Комплексна система економічної безпеки підприємства: сутність, призначення, властивості та функції. Принципи створення та елементи системи економічної безпеки підприємства за функціональним та об'єктно-суб'єктним підходом.

Тести для самоперевірки:

1. Яка складова економічної безпеки підприємства орієнтована на захист від негативних чинників з метою створення та найбільш ефективного

використання технічної бази і технологічних процесів для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства:

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека
- г) інформаційна безпека
- д) екологічна безпека

2. Яка складова економічної безпеки підприємства орієнтована на забезпечення безпеки від нещасних випадків та аварій на виробничих об'єктах за посередництвом комплексу організаційних та технічних заходів і засобів, спрямованих на запобігання або зменшення дії на працюючих небезпечних виробничих факторів:

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека
- г) інформаційна безпека
- д) екологічна безпека

3. Яка складова економічної безпеки підприємства орієнтована на запобігання негативним впливам на неї ризиків і погроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами:

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека
- г) інформаційна безпека
- д) екологічна безпека

4. Яка складова економічної безпеки підприємства орієнтована на захист інформації, якою володіє підприємство (виробляє, передає або отримує) від несанкціонованого доступу, руйнування, модифікації, розкриття і затримок при надходженні:

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека
- г) інформаційна безпека
- д) екологічна безпека

5. Яка складова економічної безпеки підприємства орієнтована на захист від неефективно обраної моделі поведінки на ринку, помилок у товарній збутовій політиці, політиці ціноутворення, виготовлення неконкурентоспроможної продукції:

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека
- г) ринкова безпека
- д) екологічна безпека

6. Яка складова економічної безпеки підприємства орієнтована на формування такого стану корпоративних фінансових ресурсів і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам:

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека
- г) фінансова безпека
- д) ринкова безпека

7. Яка складова економічної безпеки підприємства орієнтована на формування стану захищеності економічних інтересів підприємства від реальних і потенційних екологічних загроз, що створюються в результаті виробничої діяльності господарюючих суб'єктів внаслідок екологічно необумовленого господарювання:

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека
- г) екологічна безпека
- д) ринкова безпека

8. Яка складова економічної безпеки підприємства орієнтована на правове забезпечення діяльності підприємства і дотримання чинного законодавства:

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека
- г) політико-правова безпека
- д) ринкова безпека

9. Яка складова економічної безпеки підприємства орієнтована на захищеність інтересів підприємства від фізичних і моральних негативних впливів (наприклад, корумпованих та кримінальних структур):

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека
- г) силова безпека
- д) ринкова безпека

10. Показником техніко-технологічної безпеки підприємства є:

- а) коефіцієнт плинності персоналу
- б) коефіцієнт зношеності основних засобів
- в) конкурентоспроможність продукції
- г) коефіцієнт оборотності основних засобів
- д) коефіцієнт фінансової незалежності

11. Такий показник техніко-технологічної безпеки підприємства як коефіцієнт браку демонструє прийнятний рівень безпеки при значенні:

- а) 10-30%
 - б) 1-3%
 - в) до 10%
 - г) не вище 10%
 - д) 1-8%
12. До показників виробничої безпеки підприємства належить:
- а) коефіцієнт зношеності основних засобів
 - б) конкурентоспроможність продукції
 - в) коефіцієнт оборотності основних засобів
 - г) чисельність працюючих в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам
 - д) коефіцієнт браку
13. До питань кадрової безпеки підприємства НЕ відносять:
- а) забезпечення підприємства необхідними співробітниками, заповнення вакансій
 - б) розвиток працівників
 - в) розробка мотиваційних схем і схем оплати праці
 - г) аналіз ситуації на ринку праці в регіоні
 - д) формування позитивної фінансової репутації бізнесу для отримання кредитних ресурсів
14. До індикаторів соціальної (кадрової) безпеки підприємства НЕ відносять коефіцієнт укомплектованості кадрами:
- а) коефіцієнт постійності персоналу
 - б) коефіцієнт браку
 - в) коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці та заробітної плати
 - г) коефіцієнт плинності персоналу
15. Такий показник соціальної (кадрової) безпеки підприємства як коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці та заробітної плати демонструє прийнятний рівень безпеки при значенні:
- а) менше 1,0
 - б) більше 1,0
 - в) не менше 1,5
 - г) менше 0,5
 - д) більше 2,0
16. Такий показник соціальної (кадрової) безпеки підприємства як коефіцієнт постійності персоналу має таке порогове значення:
- а) 1,5
 - б) 1,0
 - в) 1,3
 - г) 0,5
 - д) 0,8

17. До внутрішніх загроз ринковій безпеці підприємства належить:
- а) непередбачуваність дій покупців, посередників, конкурентів, фінансових установ
 - б) зміни податків, курсу валют
 - в) висока частка імпортованих товарів на внутрішньому ринку
 - г) низька платоспроможність населення
 - д) низька ефективна рекламної політики підприємства
18. До показників ринкової безпеки підприємства належить:
- а) конкурентна спроможність продукції
 - б) рівень зносу основних засобів
 - в) коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці та заробітної плати
 - г) коефіцієнт оборотності основних засобів
 - д) коефіцієнт браку
19. До показників фінансової безпеки підприємства належить:
- а) конкурентна спроможність продукції
 - б) рівень зносу основних засобів
 - в) коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці та заробітної плати
 - г) коефіцієнт оборотності основних засобів
 - д) коефіцієнт браку
20. Коефіцієнт автономії як індикатор фінансової безпеки підприємства свідчить про належний рівень безпеки підприємства, якщо його значення
- а) більше 0,5
 - б) становить 1,0
 - в) менше 0,5
 - г) більше 1,5
 - д) більше 2,0
21. Коефіцієнт безпечності продукції як індикатор екологічної безпеки підприємства розраховується як:
- а) вартість сертифікованої продукції, грн. / обсяг промислової продукції, грн.
 - б) обсяг промислової продукції, грн. / вартість сертифікованої продукції, грн.
 - в) вартість утилізації відходів виробництва, грн. / валові витрати підприємства, грн.
 - г) вартість екологічних зборів, грн. / валові витрати підприємства, грн.
 - д) штрафи за порушення екологічних вимог, грн. / валові витрати підприємства, грн.
22. Внутрішньою загрозою правової безпеки підприємства є:
- а) часті зміни уряду
 - б) нестабільність системи оподаткування
 - в) надмірні втручання держави у справи бізнесу

- г) високий рівень законотворчості держави
 - д) суперечливі посадові інструкції
23. Кримінальні мотиви одержання юридичними (фізичними) особами доходів через шантаж, шахрайство або крадіжки є факторами, які підривають:
- а) фінансову безпеку підприємства
 - б) соціальну безпеку підприємства
 - в) правову безпеку підприємства
 - г) силову безпеку підприємства
 - д) екологічну безпеку підприємства

Практичне завдання:

1. На базі звітності будь-якого підприємства (в т.ч. розміщену в Інтернеті) розрахуйте індикатори відповідних видів його безпеки на основі нижче наведеної таблиці:

Вид безпеки підприємства	Показники, які слід розрахувати
Техніко-технологічна	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ фондовіддача основних засобів ⇒ коефіцієнт зношеності основних засобів ⇒ матеріаломісткість ⇒ коефіцієнт браку (брак складає 10% від суми матеріальних витрат)
Фінансова	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ рентабельність валового прибутку ⇒ рентабельність операційного прибутку ⇒ рентабельність чистого прибутку ⇒ рентабельність активів ⇒ рентабельність продукції ⇒ коефіцієнт оборотності основних засобів ⇒ коефіцієнт автономії ⇒ коефіцієнт фінансової стійкості ⇒ коефіцієнт фінансової незалежності ⇒ коефіцієнт поточної ліквідності ⇒ коефіцієнт абсолютної ліквідності

Тема 9. Оцінювання економічної безпеки підприємства

Методи оцінки економічної безпеки підприємства. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства з розрахунком індексу економічної безпеки. Показники-індикатори економічної безпеки підприємства. Експертні, матричні та інші методи для дослідження загроз внутрішнього і зовнішнього середовища, а також економічної безпеки підприємства. Призначення та суб'єкти використання результатів оцінювання економічної безпеки підприємства.

Тести для самоперевірки:

1. Який методологічний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства передбачає збір індикаторів діяльності підприємства за окремими функціональними складовими та порівняння їх із нормативними значеннями:

- а) індикаторний
 - б) експертний
 - в) програмно-цільовий
 - г) інвестиційний
 - д) підхід, що базується на основі оцінювання ризиків
2. Який методологічний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства передбачає експертну оцінку сукупного критерію економічної безпеки:
- а) індикаторний
 - б) експертний
 - в) програмно-цільовий
 - г) інвестиційний
 - д) підхід, що базується на основі оцінювання ризиків
3. Який методологічний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства базується на використанні кластерного і багатовимірного аналізу показників економічної безпеки:
- а) індикаторний
 - б) експертний
 - в) програмно-цільовий
 - г) інвестиційний
 - д) підхід, що базується на основі оцінювання ризиків
4. Який методологічний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства передбачає оцінку співвідношення величини бруто-інвестицій і ресурсів, необхідних для інвестиційної підтримки умов, що забезпечують економічну безпеку:
- а) індикаторний
 - б) експертний
 - в) програмно-цільовий
 - г) інвестиційний
 - д) підхід, що базується на основі оцінювання ризиків
5. Який методологічний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства передбачає визначення рівня ризику, а отже ймовірності небезпеки діяльності підприємства:
- а) індикаторний
 - б) експертний
 - в) програмно-цільовий
 - г) інвестиційний
 - д) підхід, що базується на основі оцінювання ризиків
6. Який метод для оцінювання економічної безпеки підприємства передбачає визначення сильних та слабких сторін підприємства, його можливостей та загроз:
- а) SWOT-аналіз
 - б) PEST-аналіз

- в) FREE-аналіз
- г) програмно-цільовий
- д) індикаторний

Практичне завдання:

1. Оберіть будь-який відомий для вас суб'єкт господарювання (бажано той, на якому ви проходили практику чи на базі якого плануєте писати кваліфікаційну роботу) та складіть для нього матрицю SWOT-аналізу? Прокоментуйте її та обґрунтуйте ваші можливі дії якби ви були топ-менеджером даного підприємства.

Тема 10. Забезпечення економічної та соціальної безпеки підприємства

Безпекозабезпечуюча діяльність підприємства: зміст, особливості та умови здійснення. Методи забезпечення безпеки підприємства. Структурний підрозділ та його компетенції із забезпечення економічної безпеки підприємства.

Тести для самоперевірки:

1. Комплексна діяльність, спрямована на планування, організацію, мотивацію, координацію та контроль роботи структурних підрозділів, персоналу підприємства з метою забезпечення належного рівня економічної безпеки у взаємодії із зовнішнім середовищем і використанням потенціалу та ресурсів внутрішнього середовища підприємства – це:

- а) управління системою економічної безпеки підприємства
- б) менеджмент підприємства
- в) управління персоналом
- г) управління активами підприємства
- д) бізнес-адміністрування

2. Які способи захисту підприємства призначені для захисту законних прав підприємства та його працівників у стосунках з державою, юридичними та фізичними особами в адміністративному, кримінальному та цивільному правових полях:

- а) юридичні
- б) економічні
- в) технологічні
- г) організаційні
- д) інформаційні

3. Які способи захисту використовуються у захисті економічних інтересів підприємства у взаєминах з державою, фізичними та юридичними особами при оформленні різноманітних угод щодо постачання, реалізації продукції, інвестицій, платежів тощо:

- а) юридичні
- б) економічні
- в) технологічні

- г) організаційні
 - д) інформаційні
4. Які способи захисту забезпечують захист унікальності продукту чи послуги підприємства:
- а) юридичні
 - б) економічні
 - в) технологічні
 - г) організаційні
 - д) інформаційні
 - е)
5. Які способи захисту використовуються у запобіганні несанкціонованого витоку інформації з підприємства:
- а) юридичні
 - б) економічні
 - в) технологічні
 - г) організаційні
 - д) інформаційні
6. Які способи захисту передбачають відпрацювання процедур і режимів, що виключають нанесення збитку підприємству через дезорганізацію виробництва, праці та управління:
- а) юридичні
 - б) економічні
 - в) технологічні
 - г) організаційні
 - д) інформаційні
7. Які способи захисту передбачають привертання уваги громадськості у випадках, коли у значному масштабі порушуються права підприємства на начебто законних підставах, що доволі часто зустрічається у рейдерських атаках на підприємство:
- а) юридичні
 - б) громадські
 - в) технологічні
 - г) організаційні
 - д) інформаційні
8. Які способи захисту використовуються, як правило, у попередженні реалізації загроз, що зародилися всередині підприємства через дії персоналу (конфлікти, боротьба за неформальне лідерство, опортуністична поведінка персоналу та ін.):
- а) юридичні
 - б) громадські
 - в) технологічні
 - г) організаційні
 - д) психологічні
9. Яка функція служби безпеки підприємства спрямована на цілеспрямований збір, обробку, збереження та використання масиву інформаційних даних з питання забезпечення економічної безпеки підприємства, моніторингу стану ринкового середовища:
- а) інформаційно-аналітична
 - б) організаційно-управлінська
 - в) адміністративно-розпорядча
 - г) господарсько-розпорядча
 - д) планово-виробнича
10. Яка функція служби безпеки підприємства спрямована на створення та

ефективне функціонування організаційної структури управління щодо забезпечення безпеки, організації взаємодії та координації діяльності між окремими структурними підрозділами з метою забезпечення виконання поставлених завдань:

- а) інформаційно-аналітична
- б) організаційно-управлінська
- в) адміністративно-розпорядча
- г) господарсько-розпорядча
- д) планово-виробнича

11. Яка функція служби безпеки підприємства спрямована на підготовку та прийняття рішень зі створення й дотримання належного рівня економічної безпеки підприємства, визначення повноважень, прав, обов'язків відповідальних осіб стосовно забезпечення економічної безпеки:

- а) інформаційно-аналітична
- б) організаційно-управлінська
- в) адміністративно-розпорядча
- г) господарсько-розпорядча
- д) планово-виробнича

12. Яка функція служби безпеки підприємства спрямована на налагодження контролю за критичними ситуаціями, веденні обліку негативних факторів, що діють на безпеку підприємства:

- а) інформаційно-аналітична
- б) організаційно-управлінська
- в) адміністративно-розпорядча
- г) господарсько-розпорядча
- д) обліково-контрольна

3. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Студенти спеціальності «Економіка» освітньо-професійної програми «Бізнес-аналітика» заочної форми навчання з дисципліни «Соціально-економічна безпека» виконують індивідуальну (контрольну) роботу. Індивідуальна робота охоплює основні теми навчальної дисципліни і зорієнтована на закріплення студентами теоретичних знань, отриманих при вивченні дисципліни, та набуття практичного досвіду їх використання при аналізі конкретних ситуацій у соціально-економічній сфері.

3.1. Структура та зміст індивідуальної роботи

Завдання для студентів заочної форми навчання виконується у формі контрольної роботи, що передбачає виконання двох завдань:

1) Розкрити сутність двох теоретичних питань за переліком, що відображений в таблиці 3.1.

2) Провести аналітичне дослідження на основі реальних статистичних даних за напрямками, що представлено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Таблиця для визначення переліку питань для виконання індивідуальної роботи

Остання цифра залікової книжки	Перелік питань
Теоретичне завдання	
0	1. Поняття національної та економічної безпеки держави 2. Соціальна безпека підприємства
1	1. Макроекономічна безпека держави: сутність та індикатори 2. Техніко-технологічна безпека підприємства
2	1. Фінансовій безпеці підприємства 2. Виробнича безпека держави
3	1. Екологічна безпека підприємства 2. Демографічна та соціальна безпека держави
4	1. Ринкова безпека підприємства 2. Фінансова безпека держави: сутність та складові
5	1. Інформаційна безпека підприємства 2. Зовнішньоекономічна безпека держави
6	1. Політико-правова безпека підприємства 2. Продовольча безпека держави
7	1. Силова безпека підприємства 2. Енергетична безпека держави: сутність, індикатори
8	1. Сутність і функції штатних підрозділів економічної безпеки підприємства 2. Соціальна безпека держави
9	1. Складові економічної безпеки підприємства 2. Інноваційно-інвестиційна безпека держави.
Аналітичне завдання	
1	Аналіз соціальної безпеки в Україні
2	Аналіз демографічної безпеки в Україні
3	Аналіз макроекономічної безпеки в Україні
4	Аналіз виробничої безпеки в Україні
5	Аналіз фінансової безпеки в Україні
6	Аналіз інвестиційно-інноваційної безпеки в Україні
7	Аналіз зовнішньоекономічної безпеки в Україні
8	Аналіз продовольчої безпеки в Україні
9	Аналіз енергетичної безпеки в Україні

3.2.Оформлення індивідуальної роботи

Індивідуальні роботи виконуються на листках формату А4 і містять титульну сторінку, зміст, основну частину, літературу, додатки:

- 1) на титульній сторінці зазначається навчальний заклад, кафедра, назва дисципліни, академічна група, прізвище та ініціали студента й викладача;
- 2) після титульного аркуша наводиться зміст роботи із зазначенням сторінок;
- 3) усі формули, рисунки і таблиці нумеруються із зазначенням їх назви;
- 4) посилання на джерела інформації подаються у квадратних дужках із зазначенням номера у переліку літератури та відповідних сторінок;
- 5) список літератури наводиться в кінці робіт в алфавітному порядку або порядку згадування в тексті;
- 6) для основного тексту використовується шрифт TimesNewRoman 14, текст друкується через 1,5 інтервал і вирівнюється на ширину сторінки, що має ліве поле – 2,5 см, решту – 1,5 см.

Орієнтовний обсяг контрольної роботи становить 15-20 сторінок друкованого тексту (до 3-5 сторінок на кожне завдання).

Контрольна робота виконується і представляється для рецензії (перевірки)на випускову кафедру не пізніше двох тижнів до залікової сесії.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Черчик Л. М., Борисюк О. В., Стащук О. В. Основи економічної безпеки : курс лекцій. Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2018. 93 с.
2. Борисюк О. В. Соціоекологоекономічна безпека держави. Концептуальні основи соціоекологоекономічної безпеки : колективна монографія. Луцьк : Терен, 2018. С. 59–68.
3. Економічна безпека в Україні: держави, фірми, особи : навчальний посібник / Н. Й. Реверчук, Я. М. Малик, Кульчицький, С. К. Реверчук; під ред. С. К. Реверчука. Львів : ЛФМАУП, 2013. 192 с.
4. Задорожний Г. В., Іваненко П. О., Тютюнникова С. В. Економічна безпека і тіньова економіка : монографія. Х. : ХГБМ, 2015. 206 с.
5. Кравченко Б. Економічна безпека держави : підручник. К., 2014. 140 с.
6. Соціальна економіка : навчальний посібник / Г. В. Назарова, С. Ю. Гончарова, Ю. В. Сотникова, Н. В. Аграмакова. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 275 с.
7. Соціально-економічна безпека : навч. посіб. / О. О. Беляєв, Л. П. Бортнікова, В. І. Кириленко та ін. К. : КНЕУ, 2010. 316 с.
8. Дикань В. Л., Волонельська І. В., Маковоз О. В. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник. Харків : УкрДАЗТ, 2011. 267 с.

9. Кругул Ю. І., Зубок М. І., Банк Р. О. Комерційна розвідка та внутрішня безпека на підприємстві : навчальний посібник. Київ : КНТЕУ, 2014. 176 с.
10. Ліпкан В. А. Національна безпека і національні інтереси України. К. : КНТ, 2017. 68 с.
11. Шлемко І. Ф., Зінько Б. В. Економічна безпека України, сутність і напрямки забезпечення. К. : НІСД, 2017. 144 с.
12. Отенко І. П., Іващенко Г. А., Воронков Д. К. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ, 2012. 252 с.
13. Економічна безпека підприємства : підручник / А. М. Дідик, О. Є. Кузьмін, В. Л. Ортинський, Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, О. В. Ілляшенко та ін.; за заг. ред. А. М. Дідика. Львів : НУ «Львівська політехніка», ТзОВ «Видавнича група «Бухгалтери України», 2019. 624 с.

Додаткова література

1. Баланда А. Безпека як соціальний феномен: дискурс людського розвитку. *Україна: аспекти праці*. 2014. № 1. С.2–28.
2. Глобалізація і безпека розвитку : монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. Київ : КНЕУ, 2011. 733 с.
3. Небава М. І., Міронова Ю. В. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с.
4. Ареф'єва О. В., Ковальчук А. М. Забезпечення економічної безпеки підприємства через мотивацію персоналу до стратегічних змін. *Проблеми економіки*. 2020. №4. С. 126–133.
5. Ковальчук А. М. Управлінські аспекти оцінювання економічної безпеки підприємства в умовах трансформаційної економіки. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2020. №4 (72). С. 211–218.

Нормативно-правові акти

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 N 1277 Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v1277731-13>